

# DAGENS FRÅGOR

Den 27 november 1943.

**Jugoslaviens partisaner.** Under de sista månaderna har den svenska pressen haft mycket att förmäla om Jugoslavien. Källorna för telegrammen ha varit många: »Den jugoslaviska befrielsearméns huvudkvarter», »Det fria Jugoslaviens sändare», Reuter och BBC, den jugoslaviska regeringen i Kairo, korrespondenter i Bern och Budapest, United Press och axelstaternas telegrambyråer. Tills för några månader sedan voro dessa propagandafronter tämligen tydliga. Den s. k. befrielsearméns huvudkvarter hette ännu så länge »partisanernas överkommando» och var liksom det fria Jugoslaviens sändare en underavdelning av Kominterns Balkanbyrå. Reuter och BBC stodo på den jugoslaviska regeringens sida; denna hade då för tiden sitt säte i London och den erkände blott sin krigsminister general Draga Mihajlovitj och dennes armé, de s. k. tsjetnitsi, såsom kämpande patrioter. Även United Press glorifierade den kungatrogne generalen såsom frihetens kämpe och hjälte. De anglosachsiska pressbyråerna tego om de övriga partisanerna eller ställde dem i skymundan till förmån för Mihajlovitjs armé. Även i den svenska pressen läto korrespondenter från Budapest och Bern Mihajlovitjs tsjetnitsi gå under namnet jugoslaviska partisaner. Dessa bära den reguljära jugoslaviska arméns emblem i mössan, medan Titos grupper kämpa under hammaren och skäran. Kominternpressen däremot meddelade ända sedan hösten 1941 att blott de partisaner, som stredo i hammarens och skärans tecken, voro de verkliga patrioterna; de sade sig också bekämpa Mihajlovitjs trupper, trots att dessa voro de allierades officiella förbundne. Axelpressen återigen förteg länge tsjetnitsis existens och ordade blott om uppreisningsaktioner mot »kommunistband», vilkas död — t. ex. på den antikommunistiska utställningen i Belgrad — framställdes såsom orsak till de tyska repressalierna. I den allierade pressen och från den jugoslaviska exilregeringen förklarades Mihajlovitjs passivitet bero på strategiska överväganden; generalen sades härvidlag handla på de allierades befallning, och han ville spara sina trupper liksom det serbiska folkets liv och egendom till de allierades avgörande invasion på Balkan. Från samma håll ansågos de övriga partisanernas småaktioner bringa Jugoslavien och särskilt serberna oerhörda lidanden.

Sedan några veckor ha propagandafronterna helt och hållet ändrats. Rapporterna från »Partisanernas huvudkvarter» vidarebefordras nu av Reuter och BBC via Moskva och London såsom »den jugoslaviska befrielsearméns» officiella krigskommunikéer. London berättar officiellt om befrielsearméns segrar ej blott över tyska, quislingkroatiska (Pavelitj) och quislingsserbiska (Neditj) trupper utan även över Mihajlovitj och dennes tsjetnitsi. Och London appellerar per radio

till de »vilseförda» tsjetnitsi, vilka skulle sabotera Jugoslaviens befrielseverk. Likartade telegram befordras av korrespondenter i Schweiz och Ungern till svenska tidningar. Men den jugoslaviska exilregeringen, som bekant numera överflyttad till Kairo, protesterar mot de engelska telegrambyråernas fientliga inställning.

Vad är nu sanning? Kämpa egentligen bara kommunistiska partisaner mot ockupanter och vasallregeringarna i Zagreb och Belgrad? Har den en gång så firade hjälten Mihajlovitj, vilken alltså är exilregeringens krigsminister, plötsligt blivit en förrädare? Äro verkligen alla ärliga jugoslaviska patrioter, till cirka 85 å 90% bönder, Moskvatrogna bolsjevikar?

För att förstå de jugoslaviska problemen bör en blick kastas på den sydslaviska statens uppkomst efter 1918. Endast en liten klick intellektuella i Kroatien arbetade före och under det första världskriget för en förening av alla sydslaver till en enda stat. Majoriteten av de kroatiska och slovenska politikerna hade före världskriget som maximalprogram uppställt autonomi inom den habsburgska monarkiens ram, alltså en lösning à la Schweiz av nationalitetsproblemen. Även ententen tvekade länge inför Donaumonarkiens upplösning, och särskilt Italien avvisade tanken på slaviska nationalitetsstater. Det var främst fruktan för att komma under Italien efter centralmakternas nederlag, som till sist drev kroaterna över till serberna; särskilt italienarnas hårda framfart i de västliga delarna av Kroatien och Slovenien verkade avskräckande på dem.

Skulden till alla de olyckor och all den misär, varunder kroaterna ansågo sig lida före 1918, ville de tillskriva ungrarna, vilka som dåvarande härskare uppträdde lika hårt mot de sydslaviska minoriteterna som mot andra icke magyariska nationaliteter. Däremot betraktades Österrike med större försonlighet. Vid upplösningen efter 1918 fanns det dock även en kommunistisk hård. Den bildades av några tusen kroater, vilka som österrikiska soldater råkat i rysk krigsfångenskap men 1917 befriats därur av bolsjevikerna och 1918 kunnat återvända hem före Habsburgsmonarkiens sammanbrott. De hade upplevt, hur tsarofficerarna berövats sina epåletter, hur gendarmeri och polisgarden avväpnats och hur godsägarnas jord delats upp på fattiga ryska bönder. För dem var bolsjevism lika med avskaffandet av alla militära och civila rangskillnader, avhysandet av polis och skatter, ersättandet av tjänstemän och domare med representanter för bönder och arbetare, o. s. v. Dessa f. d. krigsfångar hade före jugoslaviens bildande etablerat »den gröna kadern»; de flydde ofta till skogarna med gevär, maskingevär och t. o. m. mindre kanoner samt levde som »partisaner». De kämpade till en början under månader mot de österrikisk-ungerska myndigheterna, vilka förföljde dem såsom desertörer. Därefter organiserade de »kommunistiska» rensningar mot de nya jugoslaviska myndigheterna och behärskade tidvis 1918 delar av Zagreb. Denna pseudokommunistiska agitation fick en mycket god jordmån i de utomordentliga svårigheter, som på det ekonomiska området mötte den nya jugoslaviska staten när den efter landets utplundring under världskriget ställdes inför uppgiften att

organisera och bygga upp det nya. Nio tiondelar av armén hade måst offras under de fyra årens krig och ockupation. En agrarreform måste genomföras i de f. d. österrikisk-ungerska landsdelarna, men den hejdlösa inflationen och kapitalbristen blevo oerhörda hinder på vägen. I stället för att få hjälp från sina rikare allierade måste Jugoslavien betala dem för »befrielsen». Och i förhållande till Italien härskade under lång tid ett latent krigstillstånd. På nästan alla industriartiklar liksom på medikamenter rådde det en enorm brist.

De svårutrotliga sociala missförhållanden, som dessa den jugoslaviska statens födslovänder gävo upphov till, voro de primära orsakerna till Jugoslaviens inre stridigheter. De spelade större roll än nationalitetsmotsättningarna, även om de senare framstälts för kroaterna och för Europa som de väsentligaste.

Bokhandlaren Stefan Raditj, ledaren för det kroatiska bondepartiet, ville lägga hela skulden för olyckorna på Belgrad och serberna. I själva verket rådde det dock i det egentliga Serbien ett större elände än i de förutvarande österrikisk-ungerska områdena. I Serbien fanns nämligen inga adelsgods, som kunde styckas upp på jordhungriga krigsdeltagare, trots de löften om gårdar dessa fått under kriget. I Kroatien fingo visserligen åtskilliga serbiska krigsdeltagare jord vid agrarreformen, men med hänsyn till kroaterna kunde detta endast ske i begränsad omfattning. De intellektuella kunde inte alla få platser hos staten, den ende egentlige arbetsgivaren för tjänstemännen. Bristen på bostäder var enorm, ty även den gången hade de serbiska städerna måst utstå förödande bombardemang, från artillerield, och våningsbristen ledde till ett oerhört jobberi och ockrande.

Så växte det upp i detta land utan gods, utan kapitalistklass, utan adel, med urgammal bondedemokrati, med ett tunt skikt stadsbefolkning, en pseudokommunistisk rörelse, som erövrade majoriteten i flera städers fullmäktigeförsamlingar. Parollen löd kort och gott, bort med skatter och med parasitära tjänstemän och poliser! Det var en förenklad bolsjevism, som inte hade något med Marx att skaffa. Den unga staten valde som motgift kommunistförbudet. Folkets Husbyggnaderna och de svaga fackföreningarnas egendom konfiskerades; med polishjälp skapades nya fackföreningar, åt vilken den konfiskerade egendomen överlämnades. Likaså vägrade man — ända fram till 1941 års kris — att knyta diplomatiska förbindelser med Sovjetryssland, samtidigt som Tsarrysslands pretenderande flyktingar gynnades mer än i något annat land. Ändock var det jugoslaviska-kommunistiska partiet det näst starkaste på Kominterns andra kongress.

Inom parentes kan det nämnas att den kroatiska bokhandlaren och bondeledaren Raditj i början av 20-talet dock gjorde en utflykt till Moskva och tillsammans med Kominterns ledare bildade den s. k. gröna Internationalen eller bondeinternationalen, vilken skulle sidosordnas Röda fackföreningsinternationalen. Han häktades efter sin hemkomst. Efter att än ha varit minister och än fängslad nedsköts han som bekant vid ett stormigt parlamentssammanträde av en serbisk fanatiker. Varken Raditj eller hans efterträdare d:r Madsjek ha varit troende katoliker men de ha utnyttjat de romersk-katolska

kroaternas starka religiositet som ett tillhygge mot det ortodoxa Belgrad.

Efter sammanbrottet 1941 diskonterades i Kroatien den antiserbiska propagandan inte av det kroatiska bondepartiet utan av det fascistiska Pavelitjpartiet, för vilket ledarens medansvarighet i mordet på kung Alexander 1934 tydligen ej var någon belastning. D:r Madsjek har internerats under SS-bevakning på sin gård; han har avböjt åtskilliga anbud på sistone att träda i Pavelitjs ställe som kroaternas vasalldiktator. Madsjeks ställföreträdare d:r Krnjevitj följde den unge kungen den 17 april 1941 i landsflykten och var länge vice ministerpresident i Londonregeringen. Pavelitj drev bort eller likviderade med hjälp av sin milis, ustasji, inom några veckor mellan en halv och en miljon serber i Kroatien och Bosnien, liksom alla judar. Härvid torde han till en början åtminstone ibland ha haft viss hjälp av det kroatiska bondepartiets väpnade garden. Dessa buro egna uniformer och råkade snart i strid med ustasji. Sedermera ha Madsjeks anhängare ställt sig i latent och efter den italienska kapitulationen i öppen fiendskap till Quisling-Pavelitj. Ustasjis exempellösa utrotningskrig mot Kroatiens serber och den omständigheten att även de kroatiska bönderna inte alltid ställt sig passiva framkallade hos serberna ett verkligt nationalhat mot kroaterna.

De som först grepo till vapen voro nu tsjetnitsitrupper. Det bör observeras, att dessa utgjorde serbernas gamla hemvärn. De hade organiserats och beväpnats redan under fredstid och ägde i många städer — även Bosniens — egna föreningshus. Tsjetnitsigrupper företogo vid den nya serbisk-bosniska gränsen spontana hämnandetåg in i det »fria» Kroatien. De hade ingenting annat än namnet gemensamt med Mihajlovitjs trupper. Då dessa band icke hade någon återförsäkring hos folket upplöstes de dock snart. På andra håll bildade serber och judar på egen hand patriotgrupper. Vapen hade den jugoslaviska armén kastat bort vid kapitulationen och kunde därför utan svårighet anskaffas av banden. Sådana självvärnsgrupper växte upp i Bosnien, i Montenegro — där italienarna förgäves försökt göra sig till herrar — och snart också bland de av fullständig denationalisering hotade slovenerna, den slaviska befolkningen i det nordliga Jugoslavien mellan Kroatien och Österrike.

Ungefär samtidigt med varandra började organiserandet av de två sedermera konkurrerande stora partisangrupperna. Det skedde ungefär vid samma tid som det tysk-ryska kriget bröt ut. Den ena gruppen leddes av dåvarande generalstabsöversten Mihajlovitj, och den rekryterades huvudsakligen av kungatrogna serbiska officerare, som inte ville finna sig i Neditjs underkastelsepolitik mot tyskarna och axeln. I spetsen för den andra gruppen stod en sovjetistisk generalstabsofficer, med Tito som nom de guerre, troligen kroat. Han understöddes av några jugoslaviska kommunister med utbildning i Leninskolan i Moskva. Bägge dessa grupper kallade sig partisaner. Det var en sinkadus, vilken grupp som karlarna i en by anslöto sig till. Till en början undveko värvarna konkurrens. I Mihajlovitjs första upprop hette det: »Kom under vapen! Antingen till oss tsjetnitsi eller

till partisanerna.» De senare fingo dock den största dragningskraften. De uppställde inte bara negativa paroller som Mihajlovitjs »Mot ockupanterna och kroatiska förrädare!» utan även positiva: »För demokrati, mot korruption, mot höga skatter, mot gendarmeri och för personlig frihet, etc.» De fingo trumf på hand, när de lyckades erövrastaden Usjitse med dess gevärsfabrik, arsenal och riksbanksfilial. På så sätt kunde de betala alla förnödenheter med äkta sedlar, medan Mihajlovitj vid sina rekvisitioner var hänvisad till bondebefolkningens goda vilja. Då Titos partisaner dessutom arbetade i små grupper och nära hembygden, hade de lättare att ordna sin förplägnad än tsjetnitsiregementena. Genom parlamentärer fordrade Mihajlovitj hösten 1941 att få hälften av de åtkomna sedlarna, men Tito vägrade, läggande Mihajlovitj till last att han undvikit att komma i strid med Neditj och tyskarna i Serbien; i själva verket sågo tsjetnitsi också huvudfienden i Pavelitj och hans garden. Ytterligare kan det nämnas att Titos partisaner, trots att serberna länge voro i majoritet, å priori kände sig som jugoslaver, ja, internationalister och därför attraherade även oppositionella kroater och andra.

Efter intermezzot i Usjitse drog sig Mihajlovitj tillbaka till Bosnien-Kroatien och kämpade under månader blott mot Pavelitj. Härunder uppstod på guerillafronten en lucka, som tyskarna kunde utnyttja. Tillsammans med Neditj erövrade de tillbaka »sovjetrepubliken» Usjitse.

Så småningom torde Mihajlovitj, av den jugoslaviska exilregeringen nu befordrad till general och krigsminister, ha i Titos partisaner upptäckt en lika stor fiende som i Pavelitjs fascisttrupper. Ett kommunistiskt Jugoslavien måste för den kungatrogne te sig inte mindre osympatiskt än ett nazifierat. Sannolikt äro de telegrafiska uppgifterna om sammanstötningar mellan Titos och Mihajlovitjs grupper om än överdrivna inga legender. Italiens kapitulation skärpte läget. Titos partisaner kommo då utan ansträngning över några italienska fördelningars vapen. De kunde också med hjälp av Badogliotrupper sätta sig i besittning av de flesta öar i Dalmatien, tillfälligtvis t. o. m. av en stor hamn som Fiumes och Split. I panisk förskräckelse för framtida efterräkningar gingo också tiotusentals Pavelitjkroater över till dem med sina vapen; även Mihajlovitj fick liknande förstärkningar men i mycket ringare utsträckning. Härigenom rubbades det tidigare styrkeförhållandet mellan de bägge rivaliserande grupperna. Detta torde tidigare ha växlat mellan ungefär 1:2 och 1:3 till Titos förmån men växte nu till troligen 1:5. Medan Titos partisaner till en början torde ha utgjort 30,000 å 60,000, ha de nu antagligen vuxit till 150,000 å 200,000. Mihajlovitj torde blott disponera 30,000 å 50,000 man. Uppenbarligen utgöra serberna numera en försvinnande minoritet i Titos styrkor, och de äkta kommunisterna uppgå sannolikt blott till 1 å 2%.

Att Mihajlovitj inte utnyttjade den lucka, som efter den italienska kapitulationen uppstod i axelns Balkanförsvar, har från den jugoslaviska regeringen försvarats med strategiska motiv: ett härnadståg mot den dalmatiska kusten skulle i längden ha varit rena självmor-

det, då han skulle få Adriatiska havet framför sig, det överlägsna tyska pansarvapnet bakom sig och bombplan över sig. Därför borde han avbida tiden och de allierades invasion. Sannolikt ha Titos partisaner också stora vedermödor och förluster att vänta, för att ej nämna att Gestapos skoningslösa hämnd hotar den civilbefolkning, som understött partisanerna.

Enligt de allra sista rapporterna — över Budapest — skulle Mihajlovitj ha ingått ett förbund med Neditj för att tillsammans bekämpa Tito och den befarade kommunistiska segern. Ej osannolikt rör det sig om försök att kompromettera Mihajlovitj.

Numera ställer sig London på Titos och Moskvass sida emot den jugoslaviska Kairoregeringen och dess krigsminister. Man vet inte om London valt denna ståndpunkt, därför att partisanerna — oavsett om deras framgångar bli bestående eller inte — tvingat några tyska divisioner till Dalmatien och Bosnien och därmed avlastat en liten del av trycket mot Sovjetunionen. Eller betyder det att Ryssland vid Moskvakonferensen tillförsäkrats en viss rätt till inflytande på Balkan? Eller vill man betrakta Titos strider såsom en ersättning för den invasion på Balkan, som troligen planerats redan till detta år men som måst uppskjutas till följd av det hårda tyska motståndet i Syditalien? Eller kan det möjligen tänkas att man i London velat slå två flugor i en smäll: dels uppmuntra den av Stalin understödda Tito att tillfoga tyskarna förluster och dels genom striderna försvaga Titos huvudarmé så mycket att faran för Jugoslaviens — och därmed också Ungerns, Bulgariens och Österrikes — sovjetisering minskas? Måhända skola redan de närmaste månaderna ge svar på dessa frågor.

**Finlands väg till fred.** Finland av i dag gör i första hand intryck av kyla och lugn. Ehuru ingen kan glömma att landet befinner sig i krig, framträder detta faktum icke såsom en allestädes påtaglig företeelse. Medborgarnas dagliga vandel är nu långt mera »fredlig» än under vinterkrigets hektiska dagar. Dock har livsstilen påtagligt förändrats och levnadsstandarden undergått en kännbar sänkning. Torftigheten grinar grå där man ännu för några år sedan kunde glädja sig åt ett visst välstånd. Allt detta har man dock i Finland hunnit vänja sig vid, och dagens mödor tagas med till synes fridsam resignation. På det politiska planet finner man att riksdag och regering i icke obetydande utsträckning ägna krafter och arbete åt frågor, som endast medelbart eller rätt periferiskt sammanhålla med krigstillståndet eller ock syfta till ordnandet av en fredlig framtids problem.

Men detta intryck är förvillande. Under den lugna ytan röra sig starka strömmar av inre, ehuru behärskad oro. Bakom det självdisciplinerade lugn, med vilken genomsnittsmänniskan i Finland beväpnat sig, kan man finna bekymmer, vilka mindre hänföra sig till omsorgen om det egna jagets eller familjens välbefinnande än till bekymmer för landets öde. Och detta bekymmer har fått sitt synliga

uttryck i diskussionen om fredsmöjligheterna. Denna har — i all synnerhet sedan censuren fått direktiv om att tillåta offentlig debatt — börjat föras med tilltagande öppenhet, något som starkt kontrasterat mot den tidigare genomförda, även av den enskilda respektfullt iakttagna försiktigheten och tystlåtenheten.

Någon alldeles ny företeelse är fredsdiskussionen i Finland dock icke. Även om man ställer sig skeptisk till vissa drag i den utrikespolitiska utveckling Finland genomgått sedan år 1939 kan man icke påstå annat än att Finland under varje fas av nationens kamp för frihet och oberoende ståndaktigt hållit fast vid att denna strid endast syftar till en för Finlands framtid betryggande fred. Den omständigheten, att vissa framskjutna exponenter för finländsk politik yttrat sig oförsiktigt om Finlands förmenta krigsmål, och än mindre det beklagliga faktum, att en högljudd klick dragit i härnad jämväl västerut, kan rubba det förhållande, att Finlands folk icke knutit andra förhoppningar vid det pågående kriget än tryggandet av landets självständighet.

När man, såsom här är fallet, lägger tonvikten på uttrycket Finlands folk, så ter det sig kanske som något slags utslag av den sortens fientliga propaganda, vars syfte är att slå in kilar mellan styrande och styrda. Man kan dock omöjligt påvisa någon differens mellan olika grupper för så vitt det gäller huvudfrågan: tryggandet av Finlands frihet. Sanningen är tvärtom att regering och folk äro fullständigt eniga i föresatsen att föra detta krig till en fred, som verkligen tryggar landets frihet, självständighet och oberoende. Gäller det att värna dessa höga och omistliga värden, så har Finlands folk ingen annan grundinställning än hösten 1939, då medborgarna hundra-procentigt slöto sig samman.

Icke desto mindre är situationen hösten 1943 väsentligen olik den som existerade hösten 1939 och sommaren 1941. Redan år 1941 var enigheten icke av samma art som under de skickelsediga november- och decemberdagarna fyra år tidigare. När jur. dr. J. O. Söderhjelm i en uppsats i Svensk Tidskrift i början av år 1942 fastslog, att krigsbudet den 22 juni 1941 »mottogs med oerhörd lättnad av Finlands folk», så var hans karakteristik riktig. De bistra erfarenheterna av ryssarnas utpressningstaktik under »Moskva-parentesen» 1940—41 gjorde att regeringen icke då kunde handla annorlunda. Samtidigt accentuerade de finsknationella känslorna för Östkarelsens plågade befolkning uppfattningen att det var finska folkets *plikt* att utnyttja den måhända aldrig återkommande möjligheten til gränslandets befrielse, låt så vara att denna plikt känsla icke var någon genomgående, av samtliga medborgare uppfattad förnimmelse.

Det fanns dock i djupet av mångt sinne ett visst tvivel. Detta framkallades dels av vetenskapen om att Finland genom omständigheternas hårda tvång kommit att placeras vid sidan av den stormakt, som härtagit så mångt annat litet folk, dels av misstron till möjligheten att med vapenmakt söka lösa det östkarelska problemet.

Betänkligheter av förstnämnda slag gjorde sig under åren 1941—43 allt mera gällande. Ehuru de inte kunde proklamerars öppet — redan

den vaksamma censuren lade hinder i vägen för deras eventuella publicering — så spriddes de dock. Det är av vikt att konstatera förefintligheten av denna ideella sida hos folkopinionen i Finland — synnerligast som man på vissa håll är benägen att framställa Finlands nu allt tydligare framträdande strävan bort från sin nuvarande position som ett utslag av konjunkturpolitiska spekulationer och egoistiska beräkningar. Finska folkets inställning måste jämväl värdesättas som en följd av den moraliska reaktionen, framkallad av händelserna ute i världen. Det öde, som drabbat folken i Norge, Danmark, Holland, Polen, Grekland etc. har inte kunnat lämna något kultursamhälle likgiltigt — låt vara att man endast på avstånd kunnat följa med det tragiska händelseförloppets olika faser.

Finlands fredssträvanden bygga emellertid främst på realpolitiska fakta, på omsvängningen i bedömandet av Tysklands möjligheter att vinna kriget mot Ryssland. I andra hand vilar Finlands vilja till fred på önskan att i handling visa, att Finlands ställning ej är den samma som Tysklands axeldrabanter. »Finland för endast sin egen kamp för sin egen frihet.» Först i sista hand kan man göra gällande, att fredslängtan påverkas av krigströtthetens vanliga orsaker: fysiska strapatser och psykisk leda vid ett långvarigt undantagstillstånd. Någon tilltagande inre svaghet eller avmattning i hemfrontens sega »sisu» är det dock lika obefogat att orda om som att antyda förekomsten av trötthetssymtom ute i eldlinjen. Folkets fysiska kondition är genomsnittligen god, försörjningen är visserligen förknippad med svårigheter, men dessa äro för tillfället icke oövervinnliga. Och armén kan — bättre rustad och skolad än någonsin — ta emot starka stötar. Finlands folk tvivlar icke på sin egen kraft.

Fredsdiskussionen, som under åren 1941—42 huvudsakligen rört utländska fredstrevare överflyttades vid tiden närmast före presidentvalet i februari 1943 att röra hemlandet. Förberedelserna till detta val ingo, som man torde erinra sig, i mycket betydande utsträckning i de utrikespolitiska kannstöperiernas tecken. Man begärde inom vida kretsar att den nye presidenten skulle vara redo att med sin person garantera Finlands villighet att i mån av möjlighet frigöra sig från sitt militärpolitiska engagemang från »sommarkrigets» dagar. Ryti hade — kanske klarast i det tal han höll vid avslutandet av 1942 års riksdag — givit uttryck åt synpunkter, som syntes berättiga till antagandet att han vore mannen att genomföra en eventuell storpolitisk omorientering. De dubier man likväl inom vissa grupper hyste beträffande hans fortsatta lämplighet hänförde sig närmast till de återverkningar hans omval skulle få i utlandet. — Som man erinrar sig omvaldes Ryti utan att dessa frågor den gången besvarades.

Det nästan sensationsmättade intresset för utrikespolitiken överflyttades nu från elektorsförsamlingen till riksdagen — från presidentvalet till frågan om regeringsombildningen.

Man syntes i betydande kretsar fordra att även klara färger skulle hissas i samband med det regeringsskifte, som traditionsenligt skulle äga rum efter presidentvalet. Av en ny regering borde man begära att den — om inte på annat sätt, så åtminstone i ministrarnas person



— demonstrerade en politisk orientering, som stod i fördomsfri överensstämmelse med en växande inhemsk opinion och vilken skulle taga hänsyn till att cirklarna från våren 1941 mycket allvarligt rubbats. Vid de intensiva och sällsynt utdragna diskussionerna riksgrupperna emellan iklädde man kravet på en hedersam fred med betryggande villkor en sådan form, att man, bl. a. agrarförbundet och svenska folkpartiet, såsom en bland förutsättningarna för resp. partiers medverkan i regeringen nämnde åstadkommandet av goda förbindelser med Amerikas förenta stater.

Så skedde då regeringsskiftet. Witting, som utan tvivel burit direkt ansvar för en del onödiga eftergifter söderut och klumpigheter västerut fick gå tillsammans med inrikesminister Horelli. Vården av Finlands utrikesangelägenheter lades i händerna på dr Henrik Ramsay, vilken ansågs ha goda personliga förutsättningar för att skickligt handha denna ytterst svårskötta post. Till dr Ramsays meriter räknades hans goda förbindelser både till Tyskland och västmakterna och en i allmänhet fördomsfri inställning till tidens problem. Speciellt hoppades man att Ramsay bättre än Witting skulle vårda sig om relationerna till riksdagen.

Förhoppningarna ha emellertid endast delvis kunnat förverkligas. Det råder visserligen fortfarande det bästa och mest förtroendefulla förhållande mellan Ramsay och riksdagens långt ifrån lätthanterliga utrikesutskott. Men det har fallit på minister Ramsays lott att tillbakavisa ett från amerikanskt håll framställt vänskapligt och förtroendefullt erbjudande om medling. Detta anbud, som gjordes blott ett par dagar efter skiftet på utrikesministertabureten, måste anses ha bringat Finlands regering i ett tvångsläge, vilket icke bemästrats på ett positivt sätt. Orsakerna härtill äro höljda i dunkel. Att märka är emellertid, att minister Ramsay från den wittingska tiden övertagit ett arv, som i mera än ett hänseende måste vara mycket betungande och från vilket det väl icke varit möjligt att omedelbart frigöra sig. Som ett av uttrycken för reaktionen på denna händelse skedde någon tid därpå grundandet av Finland-Amerika-föreningen, vars presidium lades i händerna på representanter för samtliga politiska partier utom IKL.

Finlands väg till fred markeras under det gånga året av ett flertal initiativ, vilka förts fram av en opinion, som egentligen icke så mycket riktat sig mot regeringen utan fastmer sett sin uppgift i att påverka och stärka regeringen vid fullföljandet av den i sanning vanskliga uppgiften att åstadkomma ett tryggt, på godtagbara villkor uppgjort fredsslut. Till en del äro dessa initiativ av den art — man kan närmast erinra om socialdemokraternas vid olika tillfällen publicerade resolutioner — att de knappast kunna anses höra hemma under rubriken opposition. En annan sak är att de kontrasterat mot den brist på handlingskraft, som i yttre måtto kännetecknat den nuvarande regeringens utrikespolitik. Till dessa initiativ hör de 33 medborgarnas skrivelse, vilken betecknats såsom det egentliga incitamentet till att hela fredsdiskussionen på allvar kom i gång. Bland annat ledde detta aktstycke till att regeringen — vilken under när-

mare två års tid icke haft någon officiell kontakt med riksdagen i dess helhet på det utrikespolitiska planet — måste inför denna avgiva en utrikespolitisk redogörelse.

Plenum var hemligt och mycket har ej kommit ut. Det påstås dock med anspråk på sanningsenlighet att statsministern angivit att regeringen ingalunda skulle ha förhållit sig passiv. Då man emellertid icke haft kännedom om ens de mest försiktiga fredssonderingar från Finlands sida, så måste man utgå ifrån, att regeringens försäkran om att den vakar över alla möjligheter att erhålla en godtagbar fred hänför sig till framtiden. Naturligtvis är det — såsom statsministern under debatten torde ha framhållit — riktigt att frågor om fred och fredsmöjligheter i ett krigförande land måste behandlas inom en mycket liten krets. Man kan därför icke giva denna debatt ett större värde som mätare på regeringens utrikespolitiska aktivitet.

Finlands väg till fred ligger än så länge hölj i dunkel. Full enighet råder fortfarande i att den fred, som en gång skall ingås, icke får medföra ett hot mot vare sig Finlands nationella frihet eller dess existens som suverän stat. Uppfattningarna gå däremot i sär då det gäller att bedöma det pris freden i övrigt kommer att betinga sig. Man har ännu icke överallt gjort klart för sig, att de villkor, på vilka fredsslutet kanske kommer att byggas, kunna ha ganska litet att göra med de stolta förhoppningar, med vilka man sommaren 1941 gick ut i kriget. Icke minst med hänsyn härtill vore en officiell, av regeringen avlämnad redogörelse för Finlands krigsmål mycket önskvärd. En sådan klarläggning skulle skingra många vanföreställningar, både hemma och ute i världen.

Gör man en överblick av stämningssläget i Finland i dag, så kan man dock fastslå, att det icke är drömmar utan kalla realiteter som nu ligga i finska folkets håg. Folkets stora majoritet hyser inga överdrivna förhoppningar. Beslutsamt och enigt håller man dock fast vid kravet, att freden icke får bära ofrihetens stämpel. På den punkten tvekar man ingestädes.

*H. F. L.*

**Från polisdiktatur till militär diktatur i Sovjetryssland.**

Valet av den grekisk-ortodoxa patriarken och återupprättandet av den heliga synoden i Sovjetunionen bara några månader efter kominterns upplösning har på nytt framkallat en våg av gissningar och utläggningar runt om i världen. Vad betyder allt detta? Är bolsjevismen verkligen på väg att ändra karaktär och anpassas efter Västerlandets demokratiska levnadsformer? Eller är det en ny fint från Stalins sida i avsikt att föra den borgerliga världen bakom ljuset?

I min artikel »Rysk och sovjetrysk religionspolitik» i Svensk Tidsskrift, häfte n:r 5 i år, har jag sökt klargöra, att bolsjevismen trots sin motsatsställning till religionen inte har kunnat frigöra sig från det tusenåriga grekisk-ortodoxa arvet och dess starka grepp om den ryska folksjälen. Det som från släktled till släktled gått i blodet är inte lätt att späda ut.

Nog tycker det kommunistiska Kreml om att hålla den borgerliga

världen i ständig nervspänning, det finns ändå faktorer, för vilka även den hårda bolsjevikiska diktaturen måste ge efter. Utrikespolitiska hänsyn spela ibland en viss roll för de styrande i Kreml, men de äro aldrig utslagsgivande. Komintern har upplösts, och den heliga synoden — för första gången i rysk historia med en patriark i spetsen — har blivit återupprättad, men detta har ingalunda skett för den anglosaxiska opinionens skull. Att denna i alla händelser blev nöjd, är en bisak. Det är de inre ryska krafterna, för visso påskyndade och utlösta av världshändelsernas gång, som gestalta utvecklingen i Sovjetunionen.

Det var den röda armén, organiserad av Leo Trotskij, som i inbördeskriget hemförde segern åt bolsjevikerna. Men med stabiliseringen av de inre förhållandena och Trotskij's fall förlorade den röda armén sin maktposition. Denna övergick till G. P. U., den hemliga statspolisen, vilken under stabiliseringstiden hunnit växa ut till en på sitt sätt slagkraftig armé, omspannande hela landet och genomträngande alla dess institutioner. I motsats till den röda armén, där den gamla officerskåren var starkt företrädd, innehöll G. P. U. utom själva metoden ingen »surdeg» från tsartiden; G. P. U.-kadrarna värvades uteslutande bland fanatiska kommunister och pålitliga fabriksarbetare. Givetvis blevo tsarofficerarna i proletärarmén inte lämnade åt sig själva utan ställdes under partipolitisk uppsikt; de kontrollerades i alla sina göranden och låtanden av de civila politrukerna; dock dirigerades dessa senare under de första åren av samma krigskommissariat, med andra ord stodo under ledning av samme Trotskij. Efter hans bortjagande 1925 inlemmades emellertid politrukväsendet som en särskild sektion i G. P. U. I det strängt centralistiskt förvaldade kommunistriket fick ingenting förekomma, som kunde undanhållas det vakande partiögat.

Med dessa ord är inte sagt att bolsjevikerna underskattade sin krigsmakt. Tvärtom, för dess modernisering och tillväxt gjordes allt. Landets industrialisering var främst inriktad på att skaffa åt armén en tidsenlig utrustning och för alla eventualiteters skull tillräckliga reserver med beväpning och ammunition. Men armén behövde även en stark andlig beredskap. Under inbördesstriderna spelade klasskampsidén en inte oväsentlig roll. För övrigt uppeldade Trotskij sin armé med förkunnelsen om världsrevolution och proletariats befrielse i alla länder. Den mera försiktige och betydligt mera praktiskt lagde Stalin bytte ut de larmande fraserna mot Peter den stores fosterlandskärlek och nationella expansion, vilket i längden ur rysk synpunkt kunde tänkas ge påtagligare resultat. Dessutom hade framhävandet av Peter den store och hans storryska strävanden lika mycket att säga den forne tsarofficeren och menige mannen som bonden och arbetaren. Alla dessa hade ju också med modersmjölken insupit den ortodoxa kyrkans trossats om ryssens uppgift att frälsa världen.

Omsvängningen beredde inom den röda armén, främst då inom dess befäl, jordmånen för pånyttfödelsen av den ryska nationalismen. Inlärandet av rysk krigshistoria och rysk krigskonst var endast

ägnat att stärka denna nationalism. Fältherrarna Alexander Nevskij, Dimitrij Donskoj, Peter den store, Suvorov och Kutuzov framstodo över marxismens tröga massa av dogmer som efterföljansvärda exempel. Det nationella självmedvetandet och stoltheten över att vara ryss stego. Mycket som kort förut var förlöjligt i landet fick ett skimmer av romantik. Politrukerna blevo outhärdliga. Dessa voro å sin sida ivriga att hålla den nya andan nere samtidigt som de noga följde stämningarna och rapporterade officerskårens förberedelser till högsta ort. Och innan den av armén uppburne fältmarskalken Tuchatjevskij, den forne tsarofficeren, skulle skrida till verket, blev han förekommen av det Stalintrogna G. P. U. Tuchatjevskijs och officerarnas dröm om den ryska ärans återupprättande blev dränkt i breda strömmar av blod. Stalin, G. P. U. och politrukerna triumferade.

Det har alltid visat sig, att det är lättare att utrota människor än deras verk och idéer. Som Anton Karlgren i sin bok om Stalin visat, har Stalin i regel själv i handling omsatt sina skoningslöst likviderade motståndares tankar och planer. Men han gör det omärkligt, när ett lämpligt, liksom av sig självt givet tillfälle yppar sig. Det nu pågående kriget visade sig vara det bästa tillfället att fullborda en hel del av det som Tuchatjevskij strävat efter. Man kan ju knappast föreställa sig ett befäl under de pågående krigshandlingarna ställt under den politiska polisens uppsikt. Stalin har emellertid försökt det i början av kriget — med ytterst nedslående resultat. Han lärde sig och sadlade om. Politrukerna blevo bortsopade ur armén och Stalin själv gick ut i fält. Som beräknande politiker ställde han sig bland officersleden med en mängd av skänker — en hel del viktiga eftergifter. Visserligen äro titlar och lysande beteckningsgrader från tsartiden ingenting annat än fåfängans tecken, men de öka officerarnas självtillit och stärka deras ansvarskänsla. I synnerhet som dessa tecken gå tillbaka till Suvorovs och Kutuzovs tid.

Den andliga beredskapen, baserad på nationens stolta förflutna, kan i händelse av fara för landet visa sig starkare än den fysiska beväpningen. Stalin förstod det och fick belägg därför. Men när han en gång givit efter för officerarna, måste han fortsätta. Då han nu själv hunnit bli fältmarskalk, uppburen av framgångar, kan hans personliga ställning och hans statskonst anses vara säkrade för en längre tid framåt. Han har i tid hunnit förvandlas från en polis-diktator till en militär diktator; han har blivit den röda härens egen man. Därför kan han lugnt vandra vidare på den inslagna vägen.

För en nationalistiskt besjälad, om även kommunistiskt uppbyggd stat måste komintern med dess låga underjordiska gångar ha tett sig som någonting högst motbjudande. Därför måste den bort. Den enkelt och populärt lagda antireligiösa propagandan måste också ha förefallit som något ytterst enfaldigt. Visserligen har Lenin förkunnat, att religionen är opium för folket, men behöver inte folk stimulantia? Och har religionen förresten fördärvat något folk fysiskt? Har inte den gode Lenin med sin berömda fras som med så mycket annat huggit i sten? Den fanatiska ortodoxa religionen har

i den ryska historien åstadkommit mycket av praktiskt imperialistiskt värde. Sanningen att säga, kan den knappast tänkas sträcka sitt inflytande så långt som förkunnelsen om världsrevolution och alla proletärerers förening under en diktatorisk makt, men å andra sidan kan den inte tillsvidare uträtta betydligt mera på närmare håll, till exempel på det övervägande grekisk-ortodoxa Balkan?

Stalin har säkert tänkt likadant som Tuchatjevskij och hans anhängare och kommit underfund med, att rysk nationalism, återförenad med religiös ortodoxi, i flera avseenden kan bli till ett ypperligt politiskt vapen. Är inte i gengäld den gamla marxistiska tron på klasskampens välsignelse ett fördärvbringande opium? Stalin är förmodligen övertygad därom, fastän han inte utsäger det öppet.

Att man i Sovjetunionen genom den röda arméns och officerskårens makttillväxt är på väg tillbaka till den gamla ryska nationalismen visa flera andra omständigheter. Utom den grekiska ortodoxin finnas i Sovjetunionen andra religiösa samfund. Näst ortodoxin är Islam och därefter den romersk-katolska religionen starkast företrädade. Hittills har emellertid inte ett ord avhört från Moskva om dessa samfunds framtida ställning. Det vore för tidigt att därav dra några slutsatser, men det vore inte heller förvånande om patriarken Sergius fick en privilegierad ställning och fick rätt och medel att sätta i gång med missionsarbetet bland de »icke-rätttrogna». Redan den sovjetryska religionspolitiken under ockupationen i de baltiska staterna visade vad man kunde vänta sig. Medan de protestantiska och romersk-katolska beväpnelserna och deras utövare allt starkare förföljdes, lät man de visserligen fåtaliga ryska prästerna och grekisk-ortodox troende vara i fred.

Litvinovs och Majskijs avlägsnande från deras framskjutna poster säger också en hel del. Till sin härkomst äro de judar och varje ryss är väl underkunnig därom. Den utåt orientaliskt korrekta men inåt starkt intoleranta ryska kyrkan var ytterst fientligt inställd mot Rysslands alla främmande nationaliteter och deras religioner och i främsta rummet mot judarna. Judarna hade ju åt sig anvisade särskilda bosättningszoner, de »orena» baltiska länderna, en del av Ukraina och Polen, vilka de inte fingo lämna. För att tillfredsställa den ryska nationalismens växande anspråk fann Stalin ett lägligt tillfälle att avlägsna de två mest framstående sovjetryska diplomaterna. Äkta ryssar ha intagit deras ställe. Säkert komma judarna att avlägsnas en efter en även från G. P. U., dess chef Berija inte undantagen, från den sovjetryska handeln, upplysningsväsendet och ur pressen. Den röda armén är sedan länge i äktryska händer. Och nu när den gjort landet så stora tjänster måste dess önsknings åtlydas. Detta bådalar inte något gott för Sovjetunionens andra nationaliteter heller.

Den fortsatta utvecklingen i Sovjetunionen, trots allt tyranni och alla brister, kan bjuda på nya överraskningar. Den allmänna tendensen, vägen tillbaka till de ryska traditionerna, synes dock vara given. Formerna komma kanske att växla men den ryska andan kommer ännu under lång tid framåt att förbli densamma, som under föregående sekler.

*Ignas J.-Scheynius.*

Från en finländsk vetenskapsman, docenten I. Hustich vid Helsingfors' universitet, har Svensk Tidskrift mottagit nedanstående inlägg — ett uttryck för oron över det dilemma, som vetenskapen ställes inför särskilt i krigstider.

**Geopolitikerns samvetsnöd.** Bland mängden propagandalitteratur, som i dessa tider sveper in över medborgarna i alla länder, in- taga de alster, som under vetenskaplig täckmantel bevisa mer eller mindre dunkla ting, en motbudande särklass. Framförallt synes det mig vara av vikt, att geopolitiken blir föremål för en mera närgången uppmärksamhet. Såsom denna vetenskapsgren i detta nu bedrives, hotar den att bringa geografin i vanrykte. Och icke blott geografin utan även hela vetenskapen.

Geopolitiken eller den s. k. politiska geografin hade i *Rudolf Kjellén* en av sina främsta representanter i Norden. Hans skarpsinniga essayer om stormaktspolitiken förtjäna att läsas än i dag. Men geopolitiken är numera inte av hans klass. Geopolitikern arbetar med begreppen stat och nation såsom enheter. Han föreställer sig gärna staterna såsom organismer, detta rentav i ordets biologiska bemärkelse. Han undersöker statens liv och möjligheter till liv, dess ekonomiska utveckling, expansionshunger, degeneration etc. Det hör till hans fack att noggrant följa med vad som händer och sker i tiden, och förty är han medvetet eller omedvetet bunden av dagens och hemlandets politiska föreställningsvärld. Vi kunna nästan jämföra honom med psykologen, som svårligen kan komma ifrån verkningarna av sin egen känslvärld. Det finns därför helt naturligt en mängd olika slag av geopolitik, det finns i själva verket lika många geopolitiska teorier som det finns länder. Det finns tysk och italiensk geopolitik, det finns boliviansk och peruansk geopolitik (förutsatt att de politiska skriftställarna därstädes hittat på att kalla sig vetenskapsmän), det finns en rysk och en engelsk uppfattning om geopolitiska fakta. Tendensen är ofrånkomlig, ty en geopolitiker, som i oroliga tider, vägledad av ett inre vetenskapligt krav på objektivitet, råkar ha en annan föreställning om det politiska skeendet än den hans fosterland företräder, torde nog rätt snart få koncentrera sig på kroppsarbete i beredskapssyfte,

Det finns ett cyniskt fursteord av ungefär följande lydelse: »Först tar jag, sedan hittar jag nog lärda män, som bevisa, att jag har rätt.» Orden, så bitande fräna, äro inte precis smickrande för vetenskapen. Men låt oss mildra sältan en smula och erinra om engelsmannens gamla valspråk: rätt eller orätt, det gäller mitt land, ett valspråk som nog gäller för alla nationer. Också vetenskapsmän äro patrioter.

Geopolitikern tjänar sitt land på sitt speciella sätt, men han kan mera sällan med skäl kalla sitt arbete vetenskap, lika litet som en diplomat eller en politisk skriftställare gör anspråk på en dylik benämning. Redan termen geopolitik är genomskinlig nog. Och de nya politiska slagorden (livsrum, storrums, nya och gamla, hungriga och mätta stormakter etc.) äro av den art, att de automatiskt leda till ett ståndpunktstagande i förtid. Allt detta innebär, att påståendet att den geopolitiska vetenskapen bevisat, att området B egentligen till-

hör landet A och icke grannlandet C (detta av geografiska, naturhistoriska eller andra skäl), eller att småstaten D egentligen bör uppfattas såsom en naturlig intressesfär i skydd av staten A, intet annat är än en propagandafärd av samma klass som texten i en ledande artikel i ett extremt politiskt organ. I fallet ovan tänkte vi oss, såsom läsaren sannolikt listade ut, att det var den geopolitiska vetenskapen i staten A, som förde ordet.

Det finns exempel på närmare håll, men i detta sammanhang vill jag hänvisa till den transsylvanska frågan, ett av Europas mest brännande territoriella problem. Frågan har för övrigt även diskuterats i Svensk Tidskrift och den har därvid ventilerats ur de två synpunkter, som kunna anläggas i föreliggande fall, den ungerska och den rumänska uppfattningen om Siebenbürgen-Erdely-Transsilvania (resp. den tyska, ungerska och rumänska benämningen på det vackra högland, som inramas av Ost-Karpaterna). Författaren har haft tillfälle att besöka denna förtjusande häxkittel av nationalism. Besöken resulterade i en mycket pessimistisk syn på den framtida harmonien i detta hörn av Europa. Exempel på vetenskap i politikens ärenden, låt vara i det egna landets, har man övernog av i den litteratur, som på ömse sidor vällde fram om Siebenbürgen, särskilt vid tidpunkten för den s. k. skiljedomstolen i Wien 1940. Vetenskapsmän av olika fack ha belyst Siebenbürgen-frågan ur etnografisk, naturhistorisk, kulturgeografisk och allmänt historisk synvinkel, och den åsikt, som framgått ur prövningen, har givetvis varit patriotiskt oantastlig. Och det ligger ju intet ont däri, ifrågavarande vetenskapsmän ha tjänat sitt land. Jag har hemma en hel hylla med mer eller mindre vetenskaplig och politisk litteratur om Erdely-Transsilvania, men faktum är att man aldrig vet, var färgläggningen har sin början. Skiljedomstolens utslag var en halvmesyr, ett försök till en salomonisk dom, som resulterade i att båda parterna äro missnöjda, och det på ett sätt, som ej bådade gott för den framtida freden i Donaubäckenet. I själva verket betydde skiljedomstolens utslag, att Tyskland fick ett utomordentligt starkt grepp om de två länderna, som en gång överbjöd varandra i kampen i öster — för att vinna den tyska rösten i sinom tid.

All geopolitik är inte kvasivetenskap. Men det saknas sansade och begåvade personligheter inom denna disciplin just nu, vilket är helt naturligt. Det var utan tvivel på sin plats, att docenten *Thermænius* nyligen efterlyste ett livligare intresse för den politiska geografien inom svenska geografkretsar, som i stor utsträckning gett sig bygdeforskningen i våld. Inom alla vetenskapsgrenar gå från tid till tid modeströmningar, dirigerade av någon framträdande personlighet. En parallell till detta krav på en aktualisering av svensk geografisk forskning är den önskan, som nyligen uttalades beträffande de svenska historikerna, vilka beskylldes för att försjunka i medeltidens skrymslen. En effektiv och möjligast objektiv skolning i politisk geografi eller statsgeografi skall säkert leda till att även denna vetenskapsgren lockar större personligheter. För övrigt må det tillåtas en finländare att hänvisa till några förtjänstfulla uppsatser av geografer av den lundsiska skolan om mellaneuropeiska stater. En god väg-

ledning i denna genre giver för övrigt Utrikespolitiska institutets skriftserie, i den mån författaren kunnat stifta bekantskap med dess alster. (En parentes: borde inte begreppet Nordens förenta stater inspirera till en sakkunnig geografisk-politisk prövning. Här finnes alla möjligheter till ett geografiskt forskningsarbete, som en gång kunde gå de eventuella praktiska åtgärderna i saken i förväg; det finnes många ekonomisk-geografiska och politisk- och befolknings-geografiska synpunkter, som förtjäna framdragas och belysas.)

Under förra världskriget funnos neutrala stater med några ledande kulturpersonligheter, som åtnjöto internationellt anseende — åtminstone före och efter världskriget. Dessa gestalter ställde sig ovan stridsvimlet, t. ex. *Georg Brandes*, och blevo följaktligen lika föraktade i de krigförande länderna som smutskastade av de krigförandes hantlangare i deras eget hemland. Likväl förde dessa gestalter blott mänsklighetens talan med den kyliga objektivitet som hör vetenskapsmannen till. För dessa vetenskapsmän var ställningen mellan och ovan parterna helt naturlig, den var ett inre krav. En personlighet som nu skulle ha kunnat resa sig över stridsvimlet, är *Sven Hedin*. Att han icke gjort det, har sina orsaker. I detta nu skall man knappast någonstades kunna finna en större kulturpersonlighet eller vetenskapsman, som höjer sig över bråkmakarna. Trycket är för starkt också i de neutrala länderna. De mindre storheterna stå på den ena eller på den andra estraden, de större profeterna ha dragit sig in i »elfenbenstornet».

Måhända ger det ovanstående alltför mycket av blåögd tro på vetenskapens ställning och uppgift. Överallt hamras chauvinismens pansar allt mäktigare och tätare. Och bland de nitande och hamrande finnes också det lärda skräet rikligt företrätt. Varför inte? Det är ju människor det gäller.

Naturligtvis kan man inte begära, att en vetenskapsman alltid skall sätta sig just mellan två stolar. Och det blir utan tvivel en smula tröttsamt i längden att stå ovan mängden. Men vetenskapsmannens värdefullaste insats är, att han kan låta bli att använda färgade glasögon i sitt arbete och att han kan låta bli att ställa sin vetenskap i dagspolitikens tjänst.

Lyckligtvis äro ju de flesta vetenskapsgrenar mer eller mindre oberoende av politiken. En vetenskapsman fyller bättre sin plikt mot fosterlandet, om han tjänstgör som soldat eller som vedhuggare, än om han våldför sig på den vetenskapliga objektiviteten, låt vara i fosterlandets intresse. Och dylikt kan hända, om det faller sig t. ex. så att härskaren i ett land sänder ut ett påbud, att så och så stora understöd skola givas de lärda män, som vilja ägna sig åt studiet av ett visst område i grannlandet. Företrädesrätt ha de, som kunna påvisa ifrågavarande områdes intima samhörighet med härskarens eget land.

I. Hustich.